

Motion

1977/78:867

av Lars Werner m. fl.
om den ekonomiska politiken och budgetpolitiken

Krisen i den kapitalistiska världsekonomin är den djupaste sedan 1930-talet. Den saknar därför inte motsägelsefyllda drag. En hög arbetslöshet går hand i hand med en kraftig inflation. I många länder kan trots arbetslösheten en viss tillväxt hävdas. Trots allt större regeringsingripanden kvarstår tendensen att krisens slut – även om kortsiktiga konjunkturella variationer inträffar – ännu inte kan skönjas. Det sker en omgruppering av olika kapitalistiska staters ekonomiska styrka. Sverige är gentemot de flesta andra kapitalistiska länder på tillbakagång. Internationella jämförelser är visserligen alltid svåra att göra, men ett studium av vissa – i och för sig statistiskt osäkra – data ger denna för Sveriges del oroväckande bild.

Det hävdades med viss frenesi – inte minst av den socialdemokratiska regeringen – att Sverige skulle lyckas kringgå kapitalismens kris. Den svenska ekonomin uppförde sig, som man sade, "kontracykliskt", dvs. växlingarna i den ekonomiska utvecklingen här gick litet tvärtemot utvecklingen i de övriga kapitalistiska staterna i genomsnitt. Framför allt drogs växlar på denna "kontracykliska" utveckling under 1974 och i viss mån 1975. Sverige hade dessa år ett bättre konjunkturläge, låg arbetslöshet och positiv tillväxt, medan OECD-ländernas sammanlagda BNP minskade. Sverige skulle klara krisen, tänkte man, och skulle sedan dras med i ett tänkt kapitalistiskt uppsving. Därav blev nu inte mycket. År 1976 hade Sverige en något ökad NBP-tillväxt gentemot året före, men låg klart under genomsnittet för OECD, dvs. Västeuropa och Nordamerika. 1977 dämpades tillväxttakten i OECD-länderna något, men i Sverige fick vi inte uppleva någon tillväxt alls.

Tvärtom minskade BNP med ca 2.5 %. Under 1978 kalkylerar OECD med en 4-procentig tillväxt i genomsnitt för dess medlemsländer. Den svenska regeringen förväntar sig oförändrad BNP i Sverige.

Tillväxttakten har hittills under 1970-talet över huvud taget varit avsevärt lägre i Sverige än i övriga OECD-länder. Det gäller också Sverige i förhållande till övriga västeuropeiska länder. Följande tabell visar de årliga förändringarna av BNP i OECD totalt, i Västeuropa och i Sverige under perioden 1969 t. o. m. prognoserna för 1978:

	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
OECD totalt	4.9	2.7	3.4	5.7	6.3	-0.3	-1.2	5.5	3.8	4.0
Västeuropa	6.2	4.9	3.2	3.8	5.5	2.3	-1.9	4.0	2.3	3.0
Sverige	5.6	4.7	0.0	2.2	3.1	4.2	0.6	1.5	-2.5	0.2

I genomsnitt har BNP i samtliga OECD-länder ökat med knappt 3.5 % per år under denna tioårsperiod. I de västeuropeiska länderna är ökningen 3.3 %.

i Sverige knappt 2,0 %. Det innebär att Sverige under de senaste tio åren haft en tillväxt som bara är något mer än hälften av genomsnittet för OECD-länderna totalt eller de västeuropeiska länderna. Under första hälften av tioårsperioden (1969–1973) var tillväxttakten i Sverige i genomsnitt omkring en tredjedel lägre än i övriga OECD-länder; under den senare femårsperioden är Sveriges BNP-tillväxt bara en tredjedel av tillväxten i hela OECD.

På samma sätt förhåller det sig med industriproduktionen. Enligt OECD:s statistik hade denna i OECD-länderna totalt ökat med 24 % från 1970 till halvårsskiftet 1977, medan den svenska industriproduktionen under samma tid ökat med endast 10 %. Sverige hade, i volym räknat, en lägre industriproduktion 1977 än 1973. Dessa data strider mot den uppfattning som ofta framförts att kapitalismens kris skulle vara mindre i Sverige än annorstädes. Huvudargumentet för denna uppfattning har varit att den öppna arbetslösheten i Sverige varit lägre än utomlands. Man har också kunnat visa på att arbetslösheten, trots den senaste tidens absoluta tillbakagång för den svenska ekonomin, hållit sig på en låg nivå. Förklaringen härtill ligger emellertid i att arbetslöshetens verkliga utveckling döljs genom olika former av statliga insatser. Staten betalar utbildning för folk som annars skulle få gå arbetslösa. Antalet personer i arbetsmarknadens s. k. B-lag växer. Dessutom sväller kraftigt antalet personer som tvångspensioneras i förtid av arbetsmarknadspolitiska skäl.

Självfallet är det för den enskilde oftast bättre att vara engagerad i någon form av AMS-verksamhet än att gå sysslös. Men AMS-verksamheten, dvs. utbildning, reservarbeten etc., utgör extraordinära insatser som icke skulle behövas om den "ordinarie" arbetsmarknaden kunde ge full sysselsättning.

En sammanräkning av antalet öppet arbetslösa och antalet personer i olika slag av AMS-verksamhet ger följande utveckling för de senaste 15 åren:

År	Arbetslösa + AMS- verksamma	Därav öp- pet arbetslösa
1963	92 600	65 000
1964	89 300	60 000
1965	77 100	44 000
1966	95 900	59 100
1967	127 200	79 500
1968	147 800	84 900
1969	136 500	72 700
1970	130 700	60 000
1971	184 200	100 600
1972	209 900	107 300
1973	210 000	98 000
1974	182 400	80 300
1975	161 100	67 300
1976	178 500	66 500
1977	239 000	75 000

Källor: AKU och AMS (tabellen ger årsmedeltal).

Det framgår med all tydlighet av dessa siffror att det sker en mycket kraftig trendmässig ökning av antalet personer som inte kan få arbete på den ordinarie arbetsmarknaden. Antalet stiger kraftigt konjunkturcykel efter konjunkturcykel. Siffrorna visar att den industriella reservarmén växer. Och bakom dem döljs en brutal verklighet av social utslagning.

Denna utveckling av arbetslösheten motsvaras av en minskning av antalet heltidssysselsatta på den svenska arbetsmarknaden. Speciellt har detta gjort sig märkbart under de senaste åren. År 1975 fanns det 3 313 000 heltidssysselsatta, 1977 3 202 000. Antalet deltidsarbetande har samtidigt ökat, men omvandlas deltidsarbetena till heltidsarbeten blir resultatet likväl en minskning av antalet heltidsarbetsplatser med omkring 37 000 sedan 1975. Om vi sedan reducerar detta med ökningen av de AMS-anställda, som räknas in i sysselsättningsstatistiken, blir minskningen av antalet heltidsplatser på den ordinarie arbetsmarknaden sedan 1975 mer än 50 000.

Detta försämrade arbetsmarknadsläge skall ses mot bakgrund av de minskade investeringarna i den svenska ekonomin. Den totala investeringsverksamheten minskade i volym 1975, 1976 och 1977, med 0,5, 2,0 resp. 3,5 %. Denna volymminskning innebär att totalinvesteringarna nu inte ens är på 1972 års nivå. Den kraftiga nedgången i industriinvesteringarna 1977 med 15,5 % för ner dessa under 1973 års nivå. Samtidigt härefter klar volymmässig ökning ägt rum av direktinvesteringarna utomlands. Dessa var i volym räknat mer än 12 % större 1977 än 1973. (Någon definitiv slutsiffra för 1977 över förverkligade direktinvesteringar utomlands finns inte då detta skrivs. Skattingar finns på mellan 2,5 och 2,8 miljarder. 12 % blir resultatet på grundval av det lägsta av dessa tal.) Också 1978 väntas investeringarna minska såväl totalt som för industrin. Detta är illavarslande, inte minst när vi ser hur tillväxttakten i den svenska ekonomin nu i många år klart legat under genomsnittet för OECD-länderna.

Sverige har således inte alls kunnat kringgå den ekonomiska stagnationen i den kapitalistiska värden. Att så skulle kunna ske var en falsk förhoppning som, redan när den närdes, byggde på en felaktig verklighetsbild. Stagnationen gjorde sig redan då gällande, Sverige tappade redan då mark till andra länder. Nu har denna relativa tillbakagång, även om den ännu inte fått till följd en drastisk ökning av den öppna arbetslösheten, slagit om i faktisk nedgång.

Också vad beträffar inflationen skröt man länge med att Sverige ändå hade lägre inflationstakt än andra kapitalistiska stater. Det var naturligtvis föga tröst för de arbetande i Sverige, men det gav ett drag av duktighet åt de styrande. Också det har nu förbytts i sin motsats. Såväl 1976 som 1977 har konsumentpriserna stigit snabbare i Sverige än genomsnittligt inom OECD. Inga tecken tyder på att någon ändring härvidlag skall inträffa under 1978. Den ökade inflationen är uttryck för en långsiktig trend. Under 1960-talet hade vi årliga prisökningar på omkring 4 %. Under de fem första åren på 1970-talet steg priserna med nära 8 % i årsgenomsnitt. 1975 var prisökningen

9,9 %, 1976 10,3 %, 1977 13,5 %. Priserna på dagligvaror steg 1977 med omkring 17 %, vilket torde vara en av de högsta noteringarna i Europa. Den accelererande inflationen, som äger rum samtidigt med en vikande tillväxt och sysselsättning, har helt rubbat cirklarna för många av de borgerliga ekonomiska teorierna.

Det framgår sålunda att den svenska ekonomin under hela 1970-talet kännetecknats av kris- och stagnationstendenser som successivt fördjupats.

Tillväxten har legat under genomsnittet i den kapitalistiska världen. Industriproduktionen har stagnerat och börjat minska. Den egentliga arbetslösheten växer. Utslagningen förvärras. Inflationen har blivit allt häftigare. Som ett utslag av dessa allmänna tendenser har också vissa branscher drabbats särskilt hårt. Det gäller gruvorna, järn- och stålindustrin, delar av verkstadsindustrin, tekobranschen, delar av den skogsbaserade produktionen.

Sverige har under 1970-talet haft regeringar som bundit sig vid kapitalismen. De har inte förmått se grunderna för krisen eller ens den oroväckande trend som den svenska ekonomin är inne i. De har försökt olika förklaringar, t. ex. att kristendenserna kommer utifrån, eller också har de olika regerande partierna när de befunnit sig i oppositionsställning velat lägga huvudbördan på det eller de för tillfället regerande partiet/partierna. Båda regeringarna har, om än med olika kraft, velat lägga skuldbördan på de arbetande. Medan den förra regeringen rent allmänt talade om "priset som vi får betala för en fri avtalsrörelse", går emellertid den nuvarande regeringen till ett öppet generalangrepp mot de lönarbetande – såväl i sin föreställningsvärld om krisens orsaker som i sin praktiska politik. Regeringspartierna uppträder som de kapitalets intressepartier de är. De talar om landets intressen när de menar storkapitalets intressen, de talar om "vår" exportindustri när de vet att den kontrolleras av det fåtal som är deras egentliga uppdragsgivare.

Borgarregeringen återkommer gång på gång i sina ekonomiska dokument till årets riksdag till att "den snabba kostnadsutvecklingen i landet under 1975 och 1976" skulle vara huvudorsaken till krisläget för Sveriges ekonomi. Denna "förklaring" har det svenska folket itutats genom SAF:s s. k. antiinflationsskampanj, genom regeringens propaganda, genom borgerlighetens s. k. experter och genom de borgerligt dominerade massmedia. Kapitalismens kris beror på de arbetande. Det är folket som levt över "våra" tillgångar. Så folket måste dra åt svångremmen för att "vi" skall få det bättre! Det måste skapas utrymme åt kapitalägarna. Från Industriförbundet har man dock gjort klart vad det hela handlar om: kapitalägarna har inte brist på kapital. De vill ha mera profit.

En lögn blir inte en sanning därför att den upprepas ofta, och en felaktig föreställning blir inte mindre felaktig därför att hela det borgerliga etablissemanget dagligen ålтар den. Hela den kapitalistiska världen kännetecknas av ekonomiska kristendenser. De återverkar också på den svenska kapitalismen.

Dessa tendenser kan inte förklaras med lönekostnadsutvecklingen i Sverige 1975 och 1976. Det vore det nationellt storhetsvansinne att påstå. Sverige har, som vi visat i det föregående, uppvisat en minskande tillväxt och relativ ekonomisk tillbakagång gentemot övriga kapitalistiska stater under hela 1970-talet. Utvecklingen under 1971, 1972 och 1973 kan inte förklaras med påstådda lönekostnadsökningar 1975 och 1976. Men dessutom är påståendena om dessa kostnadsökningar betydligt överdrivna och deras ekonomiska roll falskt utbasunerad. År 1977 företog TCO en undersökning av den statistiska verkligheten. Det är på sin plats att återge TCO-ekonomernas huvudresultat.

TCO-ekonomerna har jämfört 13 konkurrentländer, förutom Sverige: USA, Canada, Japan, Belgien, Danmark, Frankrike, Västtyskland, Italien, Nederländerna, Schweiz, Storbritannien, Norge och Österrike. De kom fram till att den svenska arbetskraftskostnadsutvecklingen per producerad enhet från 1970 till 1975 hade utvecklats 0.6 % snabbare än arbetskraftskostnadsutvecklingen per producerad enhet för de 13 konkurrentländerna. De visade också att svenska kapitalister 1975 ökade sin lönsamhet med 9.4 % jämfört med den sammanvägda lönsamheten hos de 13 konkurrentländerna. De kom till slutsatsen att statistiken ger "stöd för påståendet att de svenska företagen tillämpat en högprispolitik utomlands under åren 1973-1975". T. o. m. 1975 var således de svenska exportpriserna jämfört med andra länder högre än "kostnadsutvecklingen" jämfört med andra länder. Först under 1976 blev kostnadsökningen per producerad enhet större än prisökningarna på exporten. Denna förskjutning av det s. k. kostnadsläget under ett år kan inte förklara tappade marknadsandelar. Men statistiken visar att de svenska kapitalisterna spekulerat i högprispolitik i flera år före 1976, och detta kan ha inverkat menligt på den svenska exporten. Men eftersom vad man kallar "kostnadsutvecklingen" under dessa år utföll gynnsamt till Sveriges förmån, och 1975 gav en helt obetydlig nackdel (0.6 %) är *orsakerna till ett försämrat konkurrensläge för svensktillverkade varor inte arbetskraftskostnadsutvecklingen utan att de svenska kapitalisterna i kortsiktigt vinstintresse trissat upp sina priser mer än konkurrentländerna och mer än vad "kostnadsutvecklingen" skulle motivera.*

Nu spelar inte heller prisförskjutningar en så stor roll som man vanligen föreställer sig. Också andra faktorer, som teknologisk utveckling och standard, kredit- och leveransvillkor, produktionens utveckling i mottagarländerna, omgrupperingar och fusioneringar av företag, spelar in vid förändringar i den internationella handeln. Den stora svenska kapitalexporten under 1970-talet har sannolikt haft negativa verkningar på exporten från Sverige.

Borgerlighetens kostnadsförklaring vill ge arbetarna skulden för krisen. Men deras bräckliga statistiska bevis för detta blir än svagare genom följande. De egentliga lönernas andel av BNP har under 1970-talet genomgått en trendmässig minskning. Vad som ökat är de sociala avgifter som arbetsgi-

varna betalar. Dessa ökade mellan 1974 och 1976 med 8 % av den utbetalade lönesumman. Det hör dock till bilden att de fackliga organisationerna förband sig att ta hänsyn till detta i avtalsuppgörelserna dessa år. Samtidigt ökade också statens subventioner och gåvor till kapitalägarna, med minst 5 miljarder kronor bara under 1976. Trots de påstått stora lönekostnadsökningarna 1976 klagar regeringen i finansplanen på att den svenska efterfrågetillväxten avmattades detta år. Borgerlighetens kostnadsförklaring svarar inte mot fakta. Den strider också mot de samband som föreligger i den kapitalistiska verkligheten och bygger på samband som inte föreligger. Vad som inte föreligger är ett automatiskt samband mellan löner och priser. Vad som föreligger är kamp om fördelningen av produktionsresultatet, som de arbetande åstadkommer, mellan arbete och kapital. Vad som inte föreligger är ett automatiskt samband mellan höga profiter och ökad sysselsättning. Vad som föreligger är att höga profiter ökar kapitalägarnas förmögenheter och makt. Vad som inte föreligger är att en sänkning av folkets levnadsstandard skulle vara bra för landets utrikeshandel. Vad som föreligger är att en hög levnadsstandard möjliggör och är en förutsättning för den teknologiska utveckling som en god exportutveckling kräver. I varje industrialiserat samhälle är hemmarmarknaden en förutsättning för utrikeshandeln. Och syftet med utrikeshandeln skall vara att öka folkets väl och inte bara ge ägarna till exportföretag profiter.

Borgerlighetens kostnadsförklaring vill rikta uppmärksamheten bort från krisens verkliga orsaker. Den är ett lumpet trick för att rentvå dem som bär det verkliga ansvaret för krisen, dvs. det kapitalistiska systemets överhet och försvarare: storfinsans och de politiska partier som iklätt sig det direkta medansvaret för den kapitalistiska utvecklingen.

Krisens verkliga orsaker finns i själva det kapitalistiska systemet och inte vare sig i dåliga regeringar, även om sådana inte gör saken bättre, eller i tillfälliga förskjutningar i kapitalägarnas "kostnader" för den arbetskraft de lever på. Under kapitalismen sker en arbetsdelning och specialisering mellan olika företag som gör att ekonomins olika delar blir alltmer inbördes beroende. Produktionen får en alltmer samhällelig karaktär. Men ägandet till produktionsmedlen är inte samhälleligt, produktionsmedlens användning styrs inte av samhällshänsyn, utan varje företag drivs för sin egen vinst. Produktionen sker utan samhällelig överblick och planering. Här ligger kapitalismens grundläggande motsättning. Den totala arbetsprocessen borde hänga ihop men uppspaltas nu, främst genom att ägarna till produktionsmedlen vill sko sig på de arbetandes arbete men också genom att företagen drivs i kamp mot varandra – med den egna profiten som rättesnöre. Detta ger kapitalismen dess oplanerade och anarkistiska karaktär. Det skapar motsättningar mellan arbete och kapital, mellan olika kapital, mellan olika näringsgrenar och branscher, mellan konsumtion och produktion, i det att kapitalisternas strävan att öka sina rikedomar, sina profiter och kapital sker via försök att öka produktion och försäljning, med en samtidig strävan att hålla

ner de arbetandes löner. Alla dessa motsättningar tillspetsas och får sitt uttryck i de kapitalistiska kriserna. Och dessa motsättningar är ett med det kapitalistiska systemet. De kan inte upphävas så länge ett system baserat på privat äganderätt till produktionsmedlen består. De kan bara upphävas genom att produktionen styrs planerat efter samhälleliga mål och inte efter enskilda företags lönsamhet.

Den nuvarande krisen har en internationell spridning. Genom att kapitalismen genomgått en allt djupare internationell ekonomisk integration, bl. a. genom de multinationella imperialistiska koncernerna, finns en stark internationell påverkan. Kampen mellan olika kapital, mellan olika storkoncerner har intensifierats också på det internationella planet. Alla kapitalistiska stater understödjer sina egna kapitalisters företag och deras jakt efter marknader och profiter. Därför tenderar den internationella handeln att få en alltför stor omfattning, och motsättningarna i den skärps. Att området för de imperialistiska företagens och staternas oinskränkta ekonomiska dominans har krympt och att vissa råvaruproducerande länder förmått organisera sig har ytterligare komplicerat bilden för de ledande imperialiststaterna och deras företag. De stora företag som behärskar de olika kapitalistiska staternas ekonomi behöver i denna skärpta kamp stora mängder kapital. Genom sin marknadsdominans i olika länder kan storföretagen kompensera försäljningsbortfall med prishöjningar. Monopolens kamp och makt är den internationellt verkande inflationens huvudorsak. Denna får en särskild dimension genom de stora s. k. multinationella koncernernas ställning. Samtidigt som monopolen behöver stora kapital, på grund av att insatserna i produktionsmedel och i nya investeringar måste vara stora till följd av den tekniska utvecklingen och den allmänna koncentrationen av kapital, har storföretagen f. n. också många gånger svårt att finna profitabel användning för delar av det kapital de tillväller sig. Däri har de ökade satsningarna på reklam och statusprylar, men framför allt den senaste tidens ökning av kapitlexporten i den kapitalistiska världen, en grundförklaring. Efter sådana linjer tillspetsas motsättningarna internationellt i det kapitalistiska systemet. Men dessa faktorer verkar med olika kraft och tonvikt i de olika kapitalistiska staterna.

Den svenska ekonomin kännetecknas av en höggradig koncentration av kapital, ett starkt utlandsberoende och ett välutvecklat statsunderstöd till kapitalet. Dessa tre faktorer hänger ihop och har också gett vissa särdrag för krisens utveckling i Sverige. Kapitalkoncentrationen har skapat såväl näringsmässig som regional obalans i den svenska ekonomin. Storföretagsdominansen har hämmat nyföretagande, men också en utveckling av produktionen inom landet. Storbolagen har bundit Sverige vid det stora utrikeshandelsberoendet. De har avgjort såväl dess storlek som inriktning, understödda av både den förra och den nuvarande regeringen. Exportindustrin, som den mest expansiva delen av den svenska kapitalismen, har varit regeringarnas ögonsten. Man har inte fäst sig vid vilka långsiktiga conse-

kvenser dess utveckling skulle få för landets ekonomi som helhet. Nu har vi fått ett starkt beroende av ett fåtal exportvaror, främst råvaror och halvfabrikat som malm, järn, stålämnen, massa. Vi har fått se hur en så viktig svensk industri som varvsindustrin fått spela med i en internationell spekulationsvåg, som sedan skulle slå fel och drabba de svenska varven med särskild kraft. Vi har fått uppleva hur stålindustrin tappat mark. Vi får se hur glesbygden utarmas samtidigt som kapitalexporten sväller. Det var under de många åren av socialdemokratiskt regeringsinnehav som den svenska kapitalismen utvecklades till en statsunderstödd kapitalism. Målet för den socialdemokratiska politiken var att kunna lösa kapitalismens motsättningar. Staten skulle garantera såväl full sysselsättning och social trygghet som höga profiler åt kapitalägarna. Folkets behov och monopolkapitalets profitkrav skulle försonas.

I verkligheten underordnades statsingripandena kapitalismens utvecklingslagar. Koncentrationen av kapital, produktion och makt underlättades. Den kapitalistiska "strukturomvandlingen" påskyndades. Man uppnådde under en tid också en snabb tillväxt och kunde sprida myterna om Sverige som ett full-sysselsättningsamhälle. Men trots de stora statliga ingripandena kunde kapitalismens motsättningar inte överbryggas. Kristendenserna började slå igenom i den svenska ekonomin. Svaret från den socialdemokratiska regeringen blev ökat stöd till kapitalet. Storbolagen gynnades med avskrivningsregler, skattesubventioner och riskvilligt kapital ur statliga fonder och kreditinstitut. Systemet med direkta gåvor till kapitalägarna utvecklades. Men bestämmandet över produktionens inriktning lämnades till kapitalägarna. De enskilda profiterna fick fortsätta att avgöra utvecklingen. Med denna ekonomiska politik kunde inte kristendenserna hävas. Man kunde hjälpligt skyla vissa av krisens sociala verkningar, men under ytan förvärrades den kapitalistiska krisen. Krisens orsaker lämnades inte bara orörda. Politiken stärkte vissa kapitalägargrupper och deras makt över ekonomin. Inget gjordes åt den växande exporten av kapital. Inget gjordes för att styra investeringarna efter samhällliga mål. Man förlitade sig på sina gåvor och sina subventioner till kapitalägarna och att ett internationellt uppsving skulle komma för kapitalismen. Det uppsvinget väntar man ännu på. Kapitalismen kan inte befrias från sina motsättningar och sina kriser. Högkonjunkturer är alltid tillfälliga och slår om i sin motsats. Satsningar på kapitalet, på profithushållningens fortbestånd är på sikt fruktlösa. Skall kriserna avskaffas måste kapitalismen bort. Socialdemokratins ledning tappade helt detta perspektiv, intog en upphöjd förvaltarroll, band sig vid kapitalismen och tappade regeringsmakten. Den har inte heller i oppositionsställning förmått se detta perspektiv.

Valet 1976 medförde en borgerlig regering. Förändringen var inte omvälvande. Sverige är lika kapitalistiskt efter detta val som det var innan. Men det politiska och ekonomiska stödet till storfinansen har förstärkts. Den borgerliga regeringen bedriver en obeslöjad klasspolitik mot de lönarbetande.

I varje kris har kapitalägarna utnyttjat arbetslösheten för att pressa ner de arbetandes reallöner och öka utsugningen. Den nuvarande krisen utgör här inget undantag. Den borgerliga propagandan om krisens orsaker går ut på just att öka utsugningen av de arbetande. Kapitalet vill tvinga på de arbetande avtal, som innebär sänkt levnadsstandard men ökar profiterna. Kapitalägarna har i denna strävan den borgerliga regeringens fulla stöd. Genom devalveringar, momshöjningar och andra pålagor, som drabbar de arbetande, och ökade gåvor och subventioner till kapitalägarna har regeringen fullgjort denna uppgift. Regeringen har fört en politik som är ett komplement till kapitalägarnas attacker på de lönarbetande. Vad kapitalet icke kan åstadkomma, det åstadkommer regeringen och vice versa.

Regeringens obeslöjade klasspolitik kommer tydligast till uttryck i dess ekonomiska politik. Regeringens generallinje har där varit att beskära de arbetandes konsumtion för att ge bolagen ökade profiter och som den hoppas ökad investeringslusta. Hittills har man bara lyckats med det ena ledet. Regeringens politik har bidragit till att sänka de arbetandes konsumtion och hålla uppe profiterna. Investeringarna, grunden för ekonomins framtida utveckling, överlåter man helt till kapitalägarnas gottfinnande.

De borgerliga partierna förmår lika litet nu som förr se den ekonomiska krisens orsaker. Kapitalägarna är bara offer som måste ha stöd. Antingen är de offer för internationella konjunkturer eller – och främst – offer för de arbetandes lönekamp. I årets budgetproposition upprepar regeringen sömngångaraktigt propagandan att krisen beror på lönekostnaderna. Politiken som förordas är följdriktig utifrån fördomarna. Regeringen vill begränsa konsumtionen. Den vill begränsa de kommunala utgifterna. Men den anser: "Det är nödvändigt att öka företagets driftsöverskott under de närmaste åren om rådande obalans i ekonomin skall kunna elimineras." Regeringen vill stimulera ett ökat kapacitetsutnyttjande i industrin, ökade investeringar och en ökad produktion. Men vartill skall denna produktion syfta, eftersom konsumtionen skall hållas nere? Den skall syfta till export. Den skall ske för exportkapitalets profiter. Det formella argument som kan anföras är naturligtvis en förbättrad bytesbalans – men denna kan ju rättas till genom andra åtgärder: genom en förändring av den inhemska konsumtionens inriktning, genom ökning av produktionen för hemmamarknaden som ersättning för import. Framför allt kan detta inte vara ett argument för att minska de arbetandes konsumtion och öka kapitalets profiter.

Regeringen framhäver i sin finansplan den skenbara motsättningen mellan den "offentliga sektorns" utveckling och en "industriell" utveckling. Dessa kan betinga varandra och samspela på andra villkor än de där kapitalägarna ständigt gynnas. De tjänster som kommer medborgarna till godo genom den s. k. offentliga sektorn är ju ofta nödvändiga och till stor social nytta. Det finns inget som säger att dessa nödvändigheter skall stå tillbaka för den kapitalistiska industrin annat än strävan att förstora kapitalägarnas del av det ekonomiska livet. En ökad "offentlig" sektor kan dessutom ställa krav på

ökade industriella insatser och ge marknad för industriell produktion. Exempel är här den kollektiva trafiken, samt idrotts- och fritidsanläggningar.

Regeringen vill koncentrera sina insatser på att ge vad som kallas generella stimulanser. Detta innebär att den vill låta den kapitalistiska marknadens och profitjaktens djungellag avgöra hur den ekonomiska framtiden skall se ut. Där insatserna inte är av generell natur, vill regeringen underlätta den av kapitalisternas profitintressen styrda s. k. strukturomvandlingen. Regeringen vill nämligen enligt egen utsägo krympa vissa branscher "så att resurser kan friställas för expansiva branscher och företag". Eftersom kapitalismen utvecklas ryckigt och planlöst har detta inget med samhällsnytta, framsynhet eller en framtida bättre balanserad ekonomi att göra. Regeringen vill med denna inriktning underlätta för kapitalet att utvecklas inom sektorer som nu har bättre vinstutsikter och fly sektorer där vinstutsikterna är dåliga. Därför blir resultatet av regeringspolitiken här en förstärkning av profitsystemets obalanserade utveckling.

På samma sätt förhåller det sig med regeringens sysselsättningspolitik. Den avser att dölja arbetslösheten men ändå hålla en arbetskraftsreserv åt kapitalet. Man för ingen politik som syftar till nya, bestående och meningsfulla arbetsplatser. Det gäller i stället att med olika arbetsmarknadspolitiska metoder hålla egentlig arbetslöshet dold för att kapitalet inte skall mötas av "flaskhalsproblem" om det skulle behöga efterfråga mera arbetskraft. Detta att dölja arbetslöshet med olika arbetsmarknadspolitiska medel kan i de enskilda fallen vara att föredra framför direkt arbetslöshet. Men denna arbetslöshetsgömmarpolitik får inte förväxlas med sysselsättningsskapande politik.

Regeringens finansplan kännetecknas av att regeringen är kapitalets tjänare. Den ekonomiska politik regeringen där förordar saknar varje spår av framåtsyftande insatser till folkflertalets och folkhushållets bästa. Därför kan regeringens riktlinjer för den ekonomiska politiken inte godtas.

Också regeringens budgetförslag vilar på samma vanföreställningar om orsakerna till det ekonomiska läget som finansplanen. Detta gäller, även om det i budgetförslaget görs ett par riktiga påpekanden om att Sveriges teknologiska försprång i viktiga avseenden minskat eller försvunnit och att "nyföretagandet" inte varit vad det borde. Orsakerna till detta – koncentrationen av kapital, en oriktig investeringspolitik från kapitalägarnas sida och deras stora satsningar på utlandet – berörs dock inte.

Regeringens utgiftsprogram avser att prioritera den näringspolitik och den ekonomiska politik som kritiserats i det föregående. Staten och kommunerna liksom konsumtionen skall stå tillbaka för privatkapitalet. Budgetförslaget påstås därför trots det stora underskottet om 33 miljarder kronor, vara restriktivt. Det är restriktivt framför allt i ett avseende. Framåtsyftande ekonomisk politik saknas helt. Ett stort budgetunderskott måste i nuvarande läge accepteras. Men det avgörande är hur medlen används och vilken

inriktning den ekonomiska politiken får.

Inte heller regeringens politik i vad gäller statens inkomster kan accepteras. Dess skattepolitik har hittills kännetecknats av att ge lättnader för höginkomsttagare och kapitalägare. De uttalanden som görs om skattepolitiken antyder ingen som helst förändring av denna inriktning. Regeringens beskrivning av den skattepolitiska utvecklingen är oriktig. Den förtiger eller låtsas inte om viktiga delar. Regeringen framställer progressiviteten i beskattningen som en av de faktorer som haft en destabiliserande verkan på den svenska ekonomin; detta för att motivera det höginkomsttagarvänliga beslutet om ett s. k. automatiskt verkande inflationssskydd. Genom detta beslut avhänder sig staten stora skatteinkomster, ca 2 miljarder kronor per år. Regeringen gör gällande att detta skall minska inflationen. Men den diskuterar inte de stigande indirekta skatterna eller de ständigt stigande kommunalskatterna utifrån denna utgångspunkt. S. k. inflationssskydd, vilket innebär minskad progressivitet samtidigt med att kommunalskatter och indirekta skatter ökar, skärper skatteorättvisorna och kommer inte alls att ha någon inflationsdämpande effekt. Det mekaniska samband mellan skatter och löner samt löner och priser som denna tanke bygger på existerar inte. Kamp mot inflationen måste bedrivas med helt andra medel.

Resultaten från de tre skatteutredningar som nu framlagt sina förslag kommer inte heller att leda till någon större förändring av skattepolitiken. 1972 års skatteutredning fortsätter linjen att de högre inkomsttagarna skall gynnas och att förändringarna i den direkta beskattningen skall finansieras med höjda indirekta skatter. Kommunalekonomiska utredningen angriper inte orsakerna till de stigande kommunalskatterna och taxorna utan anvisar en åtstramning för kommunerna som en utväg. Företagsskatteberedningen föreslår inte åtgärder som kommer att ändra det förhållandet att skatteinkomsterna från företagen relativt sett minskar. Detta är illavarslande för den framtida skattepolitiken under den borgerliga regeringen.

Alla arbetande, kvinnor, män och ungdomar, alla pensionärer, alla som drabbas av storkapitalets och regeringens politik måste ta upp kampen för att säkra arbete och försvara levnadsstandarden. Det är inte oundvikligt att det finns arbetslöshet. Det är inte ofrånkomligt att levnadsstandarden sänks. Återhållsamhet från de arbetande, stöd till storfinansens och ökade profiter skapar inga nya jobb. I stället rationaliseras fler bort, och kapitalexporten ökar. Det blir ännu svårare att hitta köpare till de varor som produceras.

Regeringens politik förvärrar krisen. Dess politik kan bara göras om intet genom en aktiv mobilisering och gemensam kamp av alla lönarbetare. Detta kräver både en mer aktiv facklig kamp och förstärkta politiska insatser. Kampen måste föras för att avslöja kapitalismen och den borgerliga regeringspolitiken. Den måste föras i medvetenhet om att arbetslöshet, inflation, miljöförstöring och resursslöseri slutgiltigt endast kan stoppas genom övergång till en planerad socialistisk hushållning. Allt fler når denna insikt. Det gäller inte bara att byta regering. Det gäller att få en ny inriktning

på politiken. Kapitalismen kan inte existera utan orättvisor och kriser. De hör till systemets natur. Kampen mot den kapitalistiska krisen kan därför inte bara begränsas till aktuella dagskrav. Skall denna kamp bli effektiv måste den syfta till att beröva storkapitalet dess makt till fördel för de arbetande. Men kampen är alltid konkret och sker alltid i en konkret situation. Därför gäller nu som en omedelbar målsättning att storkapitalets och regeringens angrepp på jobben och levnadsstandarden slås tillbaka.

För att angripa den kapitalistiska krisen och slå tillbaka attackerna mot folkflertalets levnadsstandard krävs en ekonomisk politik som utöver nämnda principiella grunder bl. a. baseras på följande punkter:

1. *En plan för utbyggnad av industrin.* Kapitalets profitintressen kan inte längre få avgöra Sveriges industriella utveckling. Det är ett hot mot Sverige som industrination. Därför måste omedelbart en plan utarbetas för industriella satsningar på produktion som ställer den samhällseliga nyttan och den regionala rättvisan i centrum.

Denna plan bör ha som en huvudmålsättning:

2. *Satsning på ökad förädlingsgrad inom landet.* Det stora beroendet av export av energi- och resursslukande råvaror och halvfabrikat måste brytas. En ökad förädlingsgrad ger såväl bättre sysselsättning som bättre möjligheter till en klok resurs- och energihushållning. Den ökade förädlingen inom landet kan också förhindra ett alltför stort export- och utrikeshandelsberoende.

Industriplanen förverkligas främst genom en utbyggnad av:

3. *Statliga industrier.* Dessa skall bilda en bas för ekonomisk utveckling av de regioner till vilka de lokaliseras. De behöver inte nödvändigtvis alltid vara stora enheter. Deras produktion bör inriktas på avancerade maskiner och redskap för t. ex. utrustning av en effektiv kollektivtrafik, för miljöskydd, system för att minimera monotont och hälsofarligt tungt arbete, material för energisnåla men komfortabla bostäder.

För att kunna genomföras kräver industriplanen:

4. *Samhällsfonder under lönarbetarkontroll.* Dessa fonder bör byggas upp dels genom en skärpt beskattning av bolagsvinster och stora förmögenheter m. m., dels genom ett årligt överförande av en viss del av aktiekapitalet i de kapitalistiska bolagen. Fonderna skall kunna användas för insatser i de existerande företagen men också utgöra en grund för genomförandet av industriplanen.

Detta kräver också:

5. *Nationalisering av privata affärsbanker och försäkringsbolag* så att kreditströmmarna inom landet kan komma under verklig kontroll.

Dessutom krävs:

6. *Stopp för kapitalflykt och industriutflyttning.* Detta krav skall bl. a. ses mot bakgrunden av att svenska kapitalister under 1977 bad om tillstånd för

direktinvesteringar i utlandet för mer än 4 miljarder kronor samtidigt som industriinvesteringarna inom landet minskade med 15 %.

Utöver de krav som här är direkt knutna till industriplanen måste följande satsningar och åtgärder vidtas:

7. *Utbyggnad och utveckling av den kollektiva trafiken.* Detta krav som ges en utförlig motivering i vpk:s trafikpolitiska motion till innevarande riksmöte är en trafikpolitisk nödvändighet men också av stor sysselsättningspolitisk betydelse.

8. *Ett program för bekämpande av sociala och miljömässiga bristområden.* såsom närmare utvecklas i motionen 317 om kamp mot kris och arbetslöshet.

9. *Ökat bostadsbyggande.* Bostadsbyggandet har under flera år minskat. Regeringen "räknar" nu med att igångsättningen skall öka till 60 000 lägenheter under 1978. Denna målsättning är för låg och för vag. Bostadsbyggandet bör under 1978 öka till en nyproduktion av minst 75 000 lägenheter. Samtidigt måste renovering och sanering av gamla bostäder ges ökat stöd. Detta är en politik som är nödvändig dels med tanke på att bostadsbristen åter börjar att bli ett skriande problem, dels därför att byggnadsverksamheten spelar en central sysselsättningspolitisk roll eftersom den har stora ekonomiska spridningseffekter.

10. *Kamp mot inflationen.* Allmänt prisstopp. Skärpt lagstiftning och ingrepp mot monopolistisk prissättning. Begränsning av kommersiell reklam. Hyresstopp.

11. *Övergång till lågräntepolitik.* varvid ett första steg bör vara en sänkning av diskontot med 1 % under 1978.

12. *En ny skattepolitik.* En genomgripande skattereform är nödvändig. Dess grundlinje skall vara minskade skattebördor på lönarbetarna, barnfamiljer och pensionärer inom deras led – ökade skatter på stora förmögenheter, bolagsvinster, spekulationsvinster. Detta innebär att indexregleringen av statsskatten måste slopas. Led i en sådan politik är: progressiv statskommunal enhetsskatt, beskattning av produktionen, slopad moms, i första hand på mat.

13. *Sänkning av militärutgifterna.* I en annan motion till detta riksmöte visas hur militärutgifterna kan sänkas med 2,9 miljarder kronor under bugetåret 1978/79. Ett program måste utarbetas för hur produktion av krigsmateriel kan omvandlas till produktion av nyttigheter.

14. *7-timmarsdag.* som steg mot 6-timmarsdag från den 1 januari 1979, full lönekomensation.

15. *Ny inriktning av energipolitiken* som skall minska efterfrågan på oljeprodukter inom landet och stoppa fortsatt utbyggnad av kärnreaktorer. Planmässig avveckling av nu aktiva reaktorer i en takt som blir försörjningsmäs-

sigt möjlig. Kraftig utbyggnad av och forskning för inhemska förnyelsebara energikällor.

Alla delar av en nödvändig politik ryms inte inom dessa 15 punkter, av vilka de flesta närmare preciseras i särskilda motioner till detta riksmöte. Ett program mot ungdomsarbetslösheten, åtgärder för att förbättra villkoren för invandrarna, förslag som skall stödja kampen mot kvinnoförtrycket, krav riktade mot den sociala utslagningen osv., vilket är nödvändiga komplement i kampen mot krisen, behandlar vpk i andra motioner.

Vissa delar av den ekonomiska politiken ligger inte heller inom parlamentets ram. Det gällerså centrala fält som avtalsrörelsen. Tvärt emot regeringens standardsänkningsspolitik anser vi att avtalsrörelsen måste bedrivas så att reallönepörlusterna under 1977 kan återvinnas och full kompensation ges för väntade prisstegringar och ökad arbetsintensitet under 1978.

Sammanfattning

Vänsterpartiet kommunisterna motsätter sig bestämt en nedskärning under 1978/79 av levnadsstandard och konsumtion för lönarbetarna, för pensionärerna och för barnfamiljerna. Visserligen har den kapitalistiska krisen och vanstyret av den svenska ekonomin skapat ett bekymmersamt läge, men det finns ingen anledning att acceptera arbetslöshet och sänkt konsumtion för de arbetande. De sliter hårt för sina löner, och det är inte deras fel att Sveriges ekonomi sköts illa.

Den nedskärning av konsumtionen för de breda folklagren som är regeringspolitikens målsättning innebär dessutom ingen lösning på krisen. Den minskar endast ytterligare efterfrågan i ekonomin och förvärrar därigenom krisen och arbetslösheten.

Vpk hävdar nödvändigheten av en offensiv politik för att bekämpa den ekonomiska krisen. *Man måste satsa på att hålla uppe lönarbetarnas, barnfamiljernas och pensionärernas konsumtion.* Medlen är en offensiv lönepolitik, höjda barnbidrag och förbättring av andra åtgärder för barnfamiljerna, förbättring av pensionärernas ställning. Men det avsedda resultatet kan ej nås om inte inflationen och prisstegringarna hejdas. Vpk kräver därför energisk kamp mot inflationen – prisstopp, hyresstopp, kamp mot prishöjande skatter, i första hand slopande av moms på mat.

Man måste satsa på ett stort samhällligt styrt investeringsprogram för att lägga en fast grund för en progressiv samhällsutveckling och förverkligande av rätten till ett meningsfullt arbete för alla. Det gäller att kraftigt höja förädlingsgraden i den svenska produktionen, att ta fram nya, alternativa produkter och teknik, att bygga ut det kollektiva trafikväsendet, att genomföra ett brett program för att bekämpa de sociala och miljömässiga bristerna; utbyggnad av barnomsorgen, utbyggnad av kroppssjukvården och långtidsvården, genomgripande reform av den psykiatriska vården, kamp mot bristerna i arbetsmiljön, sanering av undermåliga bostadsområden och trafikmiljöer, satsning på ökad forskning och utbildning på alla nivåer.

insatser för ett rikare kulturliv. Det lönar sig aldrig från social synpunkt att låta människor gå arbetslösa eller i verksamhet vars syfte är att dölja arbetslöshet. Det enda som lönar sig är att bereda människor tillfälle till skapande, produktiva insatser.

En medveten industripolitik och en social satsning kräver stora resurser för sin finansiering. Kapitalet måste kunna styras i en riktning som motsvarar de samhällseliga målen. Vpk kräver därför nationalisering av de privata storbankerna och försäkringsbolagen, insatser av AP-fonderna för det statliga industriprogrammet, upprättande av samhällsfonder under lönarbetarnas förvaltning och omfattande en växande del av företagssparandet, skärpt beskattning av kapital och kapitalvinster, minskade militära rustningar.

Ett betydande underskott i statsbudgeten är nödvändigt under nuvarande förhållanden. Det avgörande är hur detta underskott brukas. Vpk motsätter sig gåvo- och subventionspolitiken till de privata företagen. Den har visat sig både dyrbar och ineffektiv. Dess målsättning – att uppmuntra till ökad produktion genom ökade profiter, utan avseende på vad som produceras – är djupt felaktig. De förslag till förändring av utgifter och inkomster som vpk i olika motioner föreslår i budgetplanen för 1978/79 innebär sammanräknade ett något mindre budgetunderskott än i regeringens finansplan. Det väsentliga är dock icke detta utan den helt annorlunda effekten för de arbetandes konsumtionsmöjligheter och för framtidsbyggandet av vpk:s förslag.

Vi är djupt medvetna om att de förslag vi ställer endast kan genomföras genom en aktiv masskamp med lönarbetarna som främsta kraft. Denna kamp måste steg för steg föras vidare till att slutligen gälla övergången till en socialistisk planekonomi. Endast en sådan hushållning kan varaktigt avskaffa ekonomiska kriser, arbetslöshet och inflation.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda föreslås*

att riksdagen beslutar

1. att godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen och avslå regeringens förslag i denna del.
2. att godkänna de allmänna riktlinjer för budgetpolitiken som förordas i motionen och avslå regeringens förslag i denna del.

Stockholm den 23 januari 1978

LARS WERNER (vpk)

EIVOR MARKLUND (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk)

C.-H. HERMANSSON (vpk)

JÖRN SVENSSON (vpk)

* Se även motionerna 1977/78:868 och 869